

EL CEL POT ESPERAR?

Joaquim Menacho Solà-Morales

I. EL CEL NO POT ESPERAR

1. Atrevir-se a reobrir una antiga pregunta
2. *“Diques-me quin Cel esperes, i et diré quina terra construeixes”*

II. EL CEL NO HA ESPERAT

1. El Regne que Jesús va anunciar
2. *“El Regne dels Cels ja ha arribat”*
3. La terra transfigurada

III. EL CEL HA D'ESPERAR

1. *“El Regne dels Cels és com una llavor”*
2. *“Ni cap ull no ha vist mai, ni cap orella ha sentit”*
3. Blat i jull

IV. EN EL COR DEL CEL

La ignorància és molt agosarada. Per això m'atreveixo a parlar del Cel, del que potser pugui ser la vida en la plenitud del Regne de Déu, més enllà de la nostra història, de l'espai i del temps en què vivim la nostra vida biològica. I del que aquest Cel té a veure amb la nostra terra.

No pretenc més que comunicar les meves reflexions i les imatges que a mi em serveixen per pensar i gaudir d'aquest Cel. Espero, modestament, que puguin ser útils també a d'altres.

En aquest cas és doblement vàlid allò que, en tot el que podem dir sobre Déu, és més la diferència amb la realitat que la semblança amb ella. Però penso que, fins i tot a través d'imatges i paraules, que són inevitablement miops i ambigües, es pot comunicar també l'esperança, el goig i la il·lusió d'allò que la fe ens fa sentir com una Promesa.

I. EL CEL NO POT ESPERAR

En un món com el nostre, que viu tan “tocant de peus a terra”, tan interessat per allò que ens pot reportar beneficis palpables, per no dir “comptables”, sembla que parlar d’una cosa com “el Cel” sigui gairebé impertinent. Potser el tema ens resulta poc interessant; potser ens fa esbossar un ben intencionat somriure de compassió... Però, potser, aquest tema ens situa directament enfront de preguntes que hem deixat de fer-nos i que seria interessant i beneficiós plantejar-se novament, fins i tot sabent que no obtindrem respostes “clares i distintes”.

1. Atrevir-se a reobrir una antiga pregunta

Preguntar-se pel “Cel” és preguntar-se pel sentit i el destí últim de tot això que coneixem: de nosaltres mateixos, dels nostres éssers més estimats, del planeta que diem estimar quan parlem d’ecologia, d’aquesta humanitat per la qual ens preocupem quan ens queixem o ens irrite davant la guerra o la injustícia. Tot el que estimem, cada home o dona que ocupa un lloc en el nostre cor i en les nostres preocupacions, és un bon motiu per tornar a preguntar-se sobre allò que hem anomenat “el Cel”. Encara que cal reconèixer que el tema és ben difícil. Ja la mateixa expressió (“el Cel”) ens remet al llenguatge infantil, com anunciant que ens enfrontem a qüestions que s’han resistit sempre a la mirada “adulta” de la Modernitat. Però potser aquesta sigui una adulta mica falsa, postissa, “d’encants”: una pseudoadulta, que per evitar les il·lusions ha renunciat a la il·lusió, que per poder explicar les coses ha negat el misteri en comptes d’aprendre a contemplar el misteri de les coses, cara a cara, sense por, encara que això suposi acceptar que no tenim explicació per a gaires qüestions, potser precisament per a les més importants.

“Hi ha qui mata el pare” —em comentava un amic a propòsit d’una tercera persona poc donada al somriure i a la il·lusió— “però és que hi ha gent que mata el nen”. Sí, potser hem “mort el nen” que hi ha en el nostre interior, a força d’“eficiència” i de “realisme” mal entès. Potser, endormiscats per mil preocupacions quotidianes, o aclaparats pels apressants problemes del nostre món, hem oblidat deixar un lloc en la nostra vida per als somnis, per a l’esperança, per a la tendresa. I potser no acabem de percebre que això va assecant la nostra vitalitat, la nostra creativitat, la nostra capacitat de ser feliços i de gaudir profundament de la vida, més enllà de les satisfaccions més primàries i de moda. Potser ens convé despertar novament el nen que portem dins, i deixar-li mirar el nostre món i els nostres éssers estimats, per recuperar aquesta brillantor d’il·lusió que segurament es reflecteix als seus ulls.

No es tracta, és clar, de deixar-se embadalir per la promesa d’un caramel, però sí de rescatar el més viu i despert que hi ha en nosaltres. Rescatar una mirada que espera molt de la vida, del món i dels altres; i que espera molt per a la vida, per al món i per als altres. Una mirada que manté viva una flama de curiositat, de pregunta, de desig...

Aquest és el lloc des del qual hem de començar el camí de preguntar-nos pel Cel, pel destí últim de les coses i les persones. Perquè es tracta de despertar com d'una letargia, d'una mandra i un ensopiment. Sadollats fins a la saturació per tot allò que podem consumir, estem ensopits. Desanimats pels fracassos en la lluita per una humanitat més justa i fraterna, estem mandrosos. Adormits els nostres ideals per cançons d'impotència que han murmurat a les nostres oïdes, estem letàrgics. Per això no són, els nostres, temps d'utopies, sinó de conformisme; no són temps de rebel·lia, sinó de resignació.

En els nostres dies, alguns pensadors han proclamat “la fi de la Història”, com anteriorment altres van proclamar “la mort de Déu”. I així anem fent. Perquè qui deixa de somiar amb la seva meta, acaba per deixar de caminar. I qui no camina, no arriba enlloc. Per tot això, crec que és important tornar a parlar del Cel, un cop més. Per això crec que “el Cel no pot esperar”.

És veritat que les imatges habituals del Cel no són gaire estimulants: aquests camps de nuvolets on es passeja la gent vestida amb una túnica blanca entre angelets barrocs no sembla que puguin aportar gaire esperança a la nostra vida. I, no obstant això, una persona tan seriosa (en el sentit més noble i menys avorrit de la paraula) com Jesús de Natzaret, va dedicar la seva predicació i la seva vida (fins al punt de perdre-la en l'intent) a l'anunci del Regne de Déu, que és el que després hem anomenat nosaltres, amb una expressió molt més pobre, “el Cel”.

Doncs bé, en aquestes pàgines intentarem confrontar la nostra imatge del “Cel” amb el que Jesús va anunciar. Potser d'aquesta confrontació sorgeixi per a nosaltres alguna llum nova amb què enfocar aquests afers. I potser, així, descobrim que això del “Sentit Últim”, “el Cel”, o millor, d'ara en endavant, el “Regne de Déu”, té un relleu, una profunditat i una capacitat d'atracció i d'estímul incomparablement més gran que aquestes imatges encaramel·lades i “hollywoodenses” que, amb raó, rebutgem com infantilismes. Potser, al cap i a la fi, descobrim que val la pena creure.

2. “Digues-me quin Cel esperes, i et diré quina terra construeixes”

Penso que l'home és un ésser que viu travessat per una set de felicitat virtualment infinita. Una set potser negada, potser dissimulada sota disfresses més o menys elaborades. Som éssers oberts, no tancats; projectats cap enfora de nosaltres mateixos, no circulars; estesos cap al futur pel desig. Viure és caminar. I caminem atrets pel bé, la bellesa, la veritat. Podem posar-li mil noms, i cap no acabarà de satisfer-nos del tot. Però, en qualsevol cas, l'home és un ésser que camina per aconseguir un Horitzó. Tret que, cansat o desesperançat, s'assegui al costat del camí a “deixar passar el temps”, a “matar el temps”, a esperar la mort.

No hi ha cap home realment viu sense un horitzó cap al qual caminar. Aquest horitzó adopta moltes formes i noms diferents, sens dubte. Per al pobre serà la dignitat i la justícia, per al famolenc serà el pa, per al turmentat serà la pau d'esperit, per a l'enamorat serà la dona

estimada, per al pres serà la llibertat, per a l'avorrit serà la il·lusió. De forma semblant succeeix amb la Humanitat en el seu conjunt. Aspirem a viure en un món on hi hagi pau, justícia, fraternitat. Ens horroritzem davant la guerra, la crueltat, la injustícia. Per això, incansablement, la societat intenta buscar solució als seus problemes: l'atur, el terrorisme, la pobresa, etc. Igualment, a escala global, ens esforcem per reduir la pobresa del Tercer Món, o posar fi a les guerres, o dissoldre els fonamentalismes religiosos. Sí, ens agradaria viure en un món en pau i harmonia, com ens agradaria que la pau i l'harmonia regnessin en la nostra família, o dins de nosaltres mateixos.

I tot caminant sap que, a mesura que es fa camí, l'horitzó s'allunya per dibuixar un nou horitzó, més enllà. Així succeeix també amb els nostres desigs i aspiracions. Quan un problema ha estat resolt, sorgeix un altre motiu d'inquietud o una altra aspiració més gran, més enllà del que ja hem aconseguit. L'horitzó s'allunya. Una cançoneta de Joan Manuel Serrat ho recorda, amb el seu estil tendre i sorneguer:

*«Puse rumbo al horizonte
y por nada me detuve,
ansioso por llegar
donde las olas salpican las nubes...
Y cuanto más voy p'allá
más lejos queda,
cuanto más deprisa voy
más lejos se va».*

Quan es va abolir l'esclavitud, va sorgir el proletariat. Quan es van constituir els sistemes de seguretat social als països occidentals, es va veure la necessitat de crear subsidis de desocupació, i després "salaris mínims" socials. Cada cosa aconseguida ens enfronta a nous reptes, a noves necessitats. Tot succeeix com si aquests horitzons fossin reflexos, concrecions d'un Horitzó últim desitjat des del fons del nostre cor. Desitgem, en el fons, la felicitat, l'harmonia, la pau... Desitgem, doncs, aconseguir l'Horitzó i quedar-nos-hi a viure.

Cada cultura, cada religió, ha formulat a la seva manera aquesta relació de l'home amb el seu Horitzó últim. Se n'ha dit "Utopia", o "Paradís", o "estat socialista", o "Superhome". Se n'ha dit "Solidaritat", o "Llibertat-Igualtat-Fraternitat", o "nirvana". Jesús la va anomenar "Regne (regnat) de Déu", prenent una expressió de la seva pròpia tradició religiosa jueva. Són mil noms que responen a una mateixa set, a un mateix desig, a una mateixa aspiració.

Ara bé, encara que responen a una mateixa realitat íntima de l'ésser humà, no són equivalents, si més no, en principi. Cadascuna d'aquestes idees (o d'altres que podríem afegir a la llista) no són solament una designació diferent d'una mateixa realitat; no es tracta només d'una qüestió de nom. Darrere d'elles, hi ha també diverses maneres d'entendre la relació entre l'ésser humà i el seu Horitzó últim. I aquestes diferències són molt més significatives del que es podria pensar en una primera aproximació superficial. Perquè si l'home és un ésser que camina cap al seu Horitzó, el tipus de relació que estableix amb aquest Horitzó marca profundament la seva forma de caminar.

Per posar un exemple, tristament actual, l'empenta cega dels terroristes suïcides de l'extremisme islàmic es fonamenta en la convicció que això els portarà a un paradís de felicitat, on seran rebuts com a herois. És una forma concreta de relacionar-se amb l'Horitzó últim. Per a ells, potser simplificant una mica, l'Horitzó és un lloc o una situació de la persona on es gaudeix del plaer i la felicitat, en virtut d'un mèrit aconseguit amb el sacrifici de la vida en una guerra. És una visió determinada del que és "el Cel", i, sobretot de la relació que hi ha entre aquest "Cel" i aquesta "terra", aquesta vida d'aquí i ara. Aquesta vida és una guerra, en la qual qualsevol sacrifici propi o aliè està justificat, i al "Cel" es gaudirà de tot allò que aquí s'ha sacrificat per afrontar aquesta guerra.

Com veiem, la manera d'entendre "el Cel", marca molt el que fem a "la terra". Per això, per transformar "la terra", cal també transformar "el Cel", és a dir, la nostra manera de relacionar-nos amb ell. No és estrany, doncs, que l'Apocalipsi parli d'"un cel nou i una terra nova". Perquè ambdós estan relacionats, són un reflex recíproc.

Si, per tant, la forma d'entendre l'Horitzó i de relacionar-nos amb ell marcarà la nostra forma de caminar, si la forma d'entendre el Cel marcarà la nostra forma d'estar a la terra, val la pena aturar-nos a pensar quin és "el nostre Cel". Potser podríem estrafer la dita popular, dient: "digues-me quin Cel esperes, i et diré quina terra construeixes". I, per cert, això val també per a aquells que diuen que no creuen en cap "Cel"..., perquè no creure en cap Cel ja és una forma determinada de relacionar-se amb l'Horitzó últim, i té també les seves conseqüències en la forma d'afrontar els reptes, els problemes i les aspiracions personals, i també col·lectives i socials.

Per això, per a la fe cristiana, el que és significatiu no és només el fet de creure en "el Cel", sinó com s'hi creu. Segurament és tan important quina imatge tenim d'aquest Cel i la seva relació amb nosaltres, com el fet que existeixi. Anem, doncs, a intentar esbrinar quin Horitzó va tenir Jesús, i com s'hi va relacionar.

II. EL CEL NO HA ESPERAT

Ja hem dit que Jesús mai no va parlar del “Cel”, sinó, en tot cas, del “Regne dels Cels”, o el seu equivalent el “Regne (regnat) de Déu”. No és aquesta una idea original de Jesús, sinó present des d’antic en la tradició israelita i jueva. No ens pararem aquí a explicar amb detall quin és el contingut d’aquesta expressió. El lector interessat pot trobar-lo en escrits de fàcil accés.

L’expressió indica una situació en què regna Déu, *i no les mil i una tiranies* que sotmeten l’ésser humà a alienacions de tota índole. El Regne de Déu és una situació, doncs, de plena reconciliació de l’home amb si mateix, amb els altres éssers humans, i amb el seu món. Els evangelis, amb una potent imatge basada en la praxi de Jesús, parlen d’aquest Regne com d’un banquet preparat per Déu i al qual són invitats tots i cadascun dels homes i les dones. Es tracta, doncs, d’una situació de goig desbordant en la fraternitat.

1. El Regne que Jesús va anunciar

Fins aquí, el dibuix cristià del “Cel”, de l’Horitzó últim de la vida humana, no difereix gaire d’altres “dibuixos”: es tracta de l’Horitzó de la felicitat plena de l’ésser humà, de la culminació del desig més profund del cor.

Ara bé, cal fer notar ja que el Regne que Jesús anuncia té alguns trets característics. En primer lloc, no es tracta d’un Regne purament espiritual. És un Regne que comprèn tot l’home en les seves múltiples dimensions: econòmica, corporal, moral, social, religiosa, etc. Per tant, suposa un alliberament de l’home de tota esclavitud interna i externa, personal i social. El “Cel” del qual Jesús parla no és un cel “només per a l’ànima”, sinó per a la persona humana en tota la seva integritat.

Com a conseqüència del que hem dit anteriorment, el Regne de Déu no és un Cel només individual, sinó que, forçosament, és social, comunitari, ja que la persona no seria ella mateixa sense aquells amb qui es relaciona, amb els qui viu, els qui estima. Per dir-ho així, per ventura el Cel seria Cel per a Groucho sense Harpo i Chico..., i sense Margaret Dumont? Un filòsof va dir allò que “l’infern són els altres”..., no hi estic d’acord. En realitat, el nostre Cel són els altres.

Ara bé, un Regne que no és d’individus aïllats suposa, a la vista de la més elemental experiència, un profund procés de reconciliació, una autèntica i radical revolució. Sense aquesta revolució, com imaginar asseguts a la mateixa taula Bin Laden i el Sr. Bush? Com convèncer les *Madres de Mayo* de compartir un banquet amb aquells que van torturar els seus fills? Com podrà cantar un brindis aquell nen que mor de fam en algun lloc de l’Àfrica amb

l'especulador que s'enriqueix fent ballar milions de dòlars pels mercats financers internacionals?

Per això, la predicació del Regne de Déu és profundament revolucionària, i resulta un estímul que reclama constantment l'alliberament de les víctimes de qualsevol mena d'injustícia. Per això el Regne de Déu suposa la urgència per transformar el nostre món en tota la seva integritat ecològica, econòmica, social i política.

Amb això que acabem de dir, ja tenim dos trets importants de l'Horitzó últim que proposa la fe cristiana: és un Horitzó que inclou la integritat de l'home, personal i social. Queda descartat, per tant, caminar cap a una situació en què només es potencien els valors espirituals (espiritualisme), o en la qual només es conrea el benestar material (materialisme). Es tractarà, més aviat, d'intentar una certa integració del que és material i del que és espiritual, d'allò corporal i allò anímic, de manera que hi hagi una harmonia.

Queda descartat, també, aquell projecte en què la felicitat sigui entesa com quelcom individual, que no inclogui la felicitat dels altres. Reprenent l'exemple del terrorista suïcida, quina classe de Cel aspira a aconseguir qui, a canvi d'una felicitat en el més enllà, sembla en aquesta terra el dolor de forma tan brutal? Un Cel *individual* o “de tribu”, ja que exclou els “infidels”, “els altres”. Amb un Cel així, s'acaba per construir (millor dit, destruir) una terra com la terra arrasada de les Torres Bessones.

O, amb un altre exemple, aquells que xifren la seva felicitat en el benestar personal i a “gaudir de la vida” (en el seu sentit més primari), sense considerar la importància dels valors morals i espirituals; o bé aquells que dediquen el millor de la seva vida a l’“èxit social” (expressió que sol significar, de fet, “èxit econòmic”). No són aquests els qui, caminant cap a tal Horitzó, no tenen inconvenient d'explotar el veí, o especular amb béns que resulten vitals per a moltes persones en situació econòmicament precària? O, en l'altre extrem (encara que molts cops amb resultats semblants), aquelles persones religioses que creuen en un Cel “purament espiritual”, tindran algun interès a preocupar-se dels aspectes materials de la vida pròpia..., i de la dels altres?

2. “El Regne dels Cels ja ha arribat”

Bé, ja hem dit que el Cel (de Jesús) és quelcom que no és només material ni solament espiritual. Ara cal assenyalar una cosa que és molt característica de la predicació de Jesús, i a la qual ell mateix va donar una gran importància, segons es desprèn del testimoni dels Evangelis. I és que el Cel *ja és aquí, a la terra*. Sembla que aquest va ser, precisament, el nucli de la seva predicació. L'evangeli de Marc resumeix la predicació de Jesús en l'expressió següent: “El Regne de Déu és a prop. Convertiu-vos i creieu en la bona nova” (Mc 1,15). I aquesta predicació va ser una originalitat, per dir-ho així, de Jesús.

En la tradició jueva s'esperava, certament, l'establiment del Regne de Déu, la realització de la Utopia. Diversos moviments profètics al llarg de la història d'Israel havien anunciat la realització d'aquesta Utopia de justícia i fraternitat. Havien anunciat la seva realització futura i, fins i tot, el seu adveniment pròxim. Però només Jesús es va atrevir a afirmar, a anunciar, a proclamar que la Utopia *ja és aquí!*

Penso que convé ponderar profundament la gosadia de Jesús. Imaginem que, en els nostres temps d'escepticisme i de recerca de la petita felicitat personal, aparegués un home (un home, a més a més, pobre i sense estudis), proclamant que la Utopia ja s'està realitzant, que ja és aquí, que només cal obrir els ulls (i el cor) per viure en ella, per veure-la i tocar-la..., quina predicació! Qui el creuria? El prendríem per boig, o per visionari, o per entabanador! Per totes aquestes coses, de fet, van prendre Jesús els seus contemporanis. I no cal estranyar-se, oi? Perquè resulta que aquest és el centre de l'Evangeli i de la fe cristiana! Que el Regne de Déu ja és aquí! Això és el que Jesús va anunciar. Si un és capaç de creure Jesús, no és realment això una Bona Nova, la Millor Notícia que es pugui donar a la humanitat?

La qüestió, em sembla, és de la màxima importància. Vivim sense creure amb prou feines en res. Veiem guerres, malalties, injustícies, i no som capaços ni de somiar amb una Utopia, encara que sigui futura. Perquè Jesús afirma no solament que la Utopia es realitzarà, sinó que ja s'està realitzant aquí i ara. Per viure-la (per "entrar al Regne", segons les seves paraules) tan sols cal *convertir-se*, canviar el cor i obrir els ulls, i *creure* en l'Evangeli, tenir confiança en aquesta Bona Notícia.

És possible, doncs, trobar la felicitat en aquesta vida. No sols és possible, sinó que resulta fins i tot senzill per a qui troba el camí. Jesús ho diu: "el Regne de Déu és enmig vostre" (Lc 17,21). No cal anar a buscar-ho lluny, no és quelcom complicat. Resulta difícil entrar-hi de tan senzill com és.

La Utopia cristiana, en conseqüència, es distingeix d'altres formes d'entendre la utopia perquè entén que és una utopia *ja present* en la història de cada persona, i en la història de la humanitat. Per això sempre hi ha esperança per a tota persona i per a tota situació. Perquè el Regne de Déu és també aquí, potser ocult, però present: estem invitats a descobrir-lo. Això proporciona (o hauria de fer-ho) una forma radicalment esperançada d'abordar els problemes personals o col·lectius. Per això és profundament anticristià el "no hi ha res a fer", "això no té solució". Al contrari, la fe de Jesús ens condueix a pensar precisament que sí que hi ha solució. I no sols hi ha solució sinó que és una solució que, d'alguna manera, ja és aquí: la realitat té capacitats, ressorts, que la fan tirar endavant. És necessari, doncs, buscar i trobar aquests ressorts i estimular-los, enfortir-los.

Per posar un exemple, podríem parlar del problema dels maltractaments a dones. Un podria resignar-se i dir allò de "sempre han existit maltractaments, i sempre existiran mentre l'home sigui home". Amb això el que fa és tancar el camí de solució del problema, a més de desentendre-se'n còmodament. Però si un creu que el Regne ja és aquí, descobrirà que en les víctimes de maltractaments hi ha un desig de felicitat, i que a partir d'aquest desig pot donar-se

el pas de la denúncia i de la protecció de la víctima. És necessari, doncs, estimular aquest desig i donar suport a aquesta persona. També descobrirà que la immensa majoria de les persones consideren que aquests abusos són detestables; per això es poden utilitzar els mitjans de comunicació per conscienciar la societat. La Utopia ja és present ara, en cada situació. Cal descobrir-la i enfortir-la perquè es vagi fent realitat. Es tracta, com es veu, d'una manera d'entendre l'Horitzó que resulta generadora d'esperança i mobilitzadora d'energies constructives.

No pot ser, doncs, cristiana una forma d'entendre la Utopia d'una manera totalment ajornada, com en les revolucions de “terra cremada”, a l'estil maoista. Arrasar la realitat actual per tornar a construir des de zero, perquè en *aquesta* realitat no hi ha res “salvable”. Tampoc no poden ser cristianes, segons això, “solucions” com la pena de mort, que no donen sortida a cap problema sinó que, precisament, eliminen tota esperança de solució. I podríem aplicar aquest tipus de raonaments a moltes altres situacions amb les quals ens enfrontem.

3. La terra transfigurada

Finalment, és interessant adonar-se que, si el Regne és present en *aquesta* realitat, significa que aquest Regne *no està fet d'una altra cosa que de la nostra història*, personal i col·lectiva, per molt limitada i fins miserable que ens pugui semblar de vegades. Perquè “el Cel no ha esperat”. Déu no ha esperat al final de la història per inaugurar el seu Banquet. L'amor de Déu és impacient, i no esperarà no se sap quin senyal per començar el seu treball.

Això ens invita a contemplar amb una gran reverència la *nostra terra*: el nostre món i cada persona. No és cristiana una imatge del Cel que ens separi d'aquesta estimada terra nostra. El deixeble de Jesús aprèn que en cada situació i realitat crema la flama inextingible de la presència de Déu. Una presència viva i laboriosa. La presència de qui està sempre animant la realitat, portant-la endavant, estimulando-la i fent-la créixer. No hi ha, doncs, cap persona totalment desgraciada, ni cap aspiració menyspreable. No hi ha res que no mereixi ser mirat amb respecte i admiració, amb amor. Quant de bé ens faria saber “obrir els ulls” a aquest misteri, que és el batec més profund de cada cosa! Això ens portaria a mirar cada situació d'una manera nova, il·lusionada, esperançada, creativa: ens portaria a *creure* en les persones i en les possibilitats de la nostra història. No serà aquesta la *fe* que demanava Jesús, aquesta fe “que mou muntanyes”? “Creure en Déu” significa, per tant, creure en les possibilitats de bé de tota persona i de tota situació.

Creure en el Cel, a l'estil de Jesús, ens arrela a la nostra terra. Ens arrela *profundament*, no superficialment. El deixeble de Jesús no s'accontenta amb el goig d'acariciar la pell del nostre món, sinó que és capaç de besar el seu cor, no amb els llavis de carn, sinó amb la carn viva del cor.

El qui contempla la bellesa amagada de tota cosa i tota persona, quan besa la pell, besa el cor, i el seu goig no té límit. Novament, creure *així* en el Cel resulta quelcom profundament estimulant, esperançador i joiós.

III. EL CEL HA D'ESPERAR

Després d'haver llegit tot això potser algú pot pensar quelcom així com “bé, tot això està molt bé, però no és més que un bonic conte de fades”. I és que tots tenim experiència també de la duresa de la realitat, d'aquestes coses de la vida que de vegades ens omplen de dolor o tristesa: la guerra, que sembla l'eterna companya de la humanitat, com si fóssim incapaços d'aprendre la seva terrible lliçó; o les injustícies més manifestes, l'exploació del feble a les mans del fort, i tot tipus d'abusos. O les desgràcies naturals, la malaltia, la mort prematura. La resistència, en fi, que sembla oferir l'Horitzó de ser aconseguit. Caminem i caminem i sempre és més enllà: *«Cuanto más voy p'allá, más lejos queda»*.

Aquesta experiència de la vida ens pot portar, i de fet porta a molts, a “deixar de creure”. Per no emportar-se desenganys és millor no aspirar a gaire. Per què intentar lluitar per una Utopia que mai no arriba. I no sols no arriba sinó que, de vegades, sembla estar tan lluny com el primer dia. Quina desesperació veure els bombardeigs sobre l'Iraq en aquests dies tristos! Sembla com si aquesta història nostra no tingués remei, per més que fem.

1. “El Regne dels Cels és com una llavor”

A Jesús i els seus deixebles també se'ls va plantejar aquesta qüestió. Molts devien pensar, en escoltar Jesús anunciant aquest Regne que ja és aquí, que la cosa no és tan clara. Si el Regne ja és aquí, què en direm de tot aquest dolor, de tota aquesta opressió, de tot aquest sense sentit? És que Jesús va ser cec a tot això?

No, Jesús va ser un home realista, no un somiador il·lús. En la seva pròpia carn va experimentar allò que no pot ser anomenat Regne de Déu. Per tant, el crit de la humanitat trencada i sofrent, el gemec del dolor i la injustícia també es va plantar davant d'ell, com un desafiament a l'esperança. I Jesús va donar la seva resposta, que forma part substancial de la seva manera de “viure el Cel”.

“Amb el Regne dels Cels passa com amb el gra de mostassa que un home va sembrar al seu camp; la mostassa és la més petita de totes les llavors; però, quan ha crescut, es fa més gran que les hortalisses i arriba a ser un arbre; fins i tot vénen els ocells del cel a fer niu a les seves branques”.

“Amb el Regne dels Cels passa com amb el llevat que una dona va posar dins tres mesures de farina, fins que tota la pasta va fermentar” (Mt 13).

Qui busqui el Regne, ve a dir, que no busqui un gran arbre, sinó una minúscula llavor, que no busqui un pa, sinó un llevat. El Cel no ha esperat i ja és present entre nosaltres, i ja podem gaudir-ne. Però no esperem trobar encara més que la seva llavor, el seu llevat. En el bosc de la nostra història hi ha molts arbres, alguns esmorteïts, d'altres enlluernadors, alguns caducs, d'altres ufanosos. Potser ens deixem enlluernar per ells: l'arbre del poder o dels diners, o del “confort”, o del “benestar”, o de l’“èxit” social o professional, o de tants altres ídols que

ens fabriquem en la nostra recerca de la felicitat. Cap d'ells no ens conduirà per si sol al nostre Horitzó últim, a la Utopia. Cal abaixar la vista de la capçada dels grans i brillants arbres del nostre temps per mirar a terra, a la recerca d'aquesta llavor que encara no és gairebé res però que és plena de futur.

Mirem la nostra història. La història d'imperis que van creure que serien eterns, i que portarien "el Cel" a la humanitat: Roma i la seva *pax romana*, Espanya i la seva catòlica evangelització, Estats Units amb el seu *nou ordre* i el seu *American way of life*. Per no dir la Revolució Russa i el seu paradís comunista, o el Nazisme i el seu *Tercer Reich*... o un Bin Laden i el seu Estat islàmic. Quants mil·lenarismes que han anunciat el Cel ja aquí..., i han acabat portant un infern!

La diferència amb el *ja és aquí* de Jesús, és que aquells van pretendre que el Cel que ells portaven es realitzés *ja aquí del tot*: anunciaven un arbre, no una llavor. La història desmenteix tot mil·lenarisme. La Utopia no es realitza *del tot* en la nostra història. Això és una experiència repetida, i que ens hauria de servir de vacuna perpètua. Els arbres de la nostra història, per més esplèndids que siguin, van néixer, van donar el seu fruit, i després van decaure i van morir. No, ells no són l'Horitzó, el Final de la Història.

Es tracta, doncs, de caminar cap a la Utopia, amb l'esperança d'aconseguir-la, però sense creure que l'aconseguirem *en aquesta història*. Ara ja es pot viure "al Cel", però com qui camina cap a ell, no com qui ja ho ha aconseguit. Ara ja es pot viure en la solidaritat i la fraternitat, però no com una Fraternitat ja triomfant, sinó combatuda. Però fraternitat al cap i a la fi. Perquè caminar cap a la fraternitat és viure la fraternitat possible, és viure "les primícies" de la Fraternitat. Preparar un banquet és viure ja anticipadament la festa.

2. "Ni cap ull no ha vist mai, ni cap orella ha sentit"

A més a més, caminar cap a la Utopia, amb l'esperança de veure-la realitzada, però sense la pretensió de realitzar-la *ja*, ens allibera de la nostra propensió de *dominar la Utopia*, de construir una utopia a la nostra mida. Perquè el Cel és allò que "cap ull no ha vist mai, ni cap orella ha sentit, ni el cor de l'home somia" (1Co 2,9). Així, negar-se a dominar la Utopia és deixar-la oberta a la sorpresa, a la meravella inaudita, és estar obert i disposat que "la realitat superi la ficció", que la vida superi els nostres somnis. Perquè els nostres somnis, per enormes que siguin, es queden curts. Déu és molt més esplèndid que els nostres somnis, alhora que és molt més humil. I és que els nostres somnis solen ser al mateix temps miops i vanitosos.

Per això, sempre que l'home ha pretès *programar la Utopia*, construir un "món feliç" ideal predissenyat, ha acabat creant inferns. Abans citàvem alguns exemples de la nostra història. I és que programar la Utopia és crear una utopia tancada, quan el cor humà és "imatge de Déu" i té aspiracions d'infinitud, necessita espais on caminar sense detenir-se, on perdre's sense poder arribar mai a port. Per ventura el que és meravellós de l'amistat no és adonar-se que, com més es coneix l'amic, més ampli és l'espai en què ens movem i més inabastable ens

sembla l'altre? Estimar no és precisament entregar-se a un altre, que, per ser un altre, mai no podrà ser totalment abastat, sinó precisament tot el contrari? D'una manera semblant, aconseguir l'Horitzó no ha de ser cap altra cosa que obrir un espai infinit on exultar sense límit, on entregar-se sense límit. Per això, un horitzó predissenyat per nosaltres mateixos no pot ser un Horitzó últim. Perquè més enllà del límit hi hauria sempre un altre horitzó.

Per tant, viure ja aquí “al Cel” és gaudir de la bondat de totes les coses, però de tal manera que deixem oberta la realitat a un misteri que s'obre en el seu fons. Assaborir aquí la felicitat és assaborir quelcom obert, inabastable. I això significa que, quan pensem i treballem per construir la utopia, ho fem com a les palpentes, “*haciendo camino al andar*”, descobrint el camí a cada pas. Per això el Regne de Déu és una llavor, és un germen i una potencialitat a desenvolupar, més que una cosa acabada i tancada, de la qual poguéssim tenir uns plans, encara que fossin uns plans signats pel millor Arquitecte.

I així succeeix en la nostra història. Els progressos i les victòries de la humanitat sobre la deshumanització no són quelcom programat, sinó potser més aviat com un deixar brollar la humanitat des del nostre millor fons. I nosaltres som potser els primers sorpresos, com aquells israelites que van cantar allò del salm 126:

«Quan el Senyor renovà
la vida de Sió, ho creiem un somni.
La nostra boca s'omplí d'alegria,
de crits i de rialles».

I, quan la lluita per un món més just es viu d'aquesta manera, oberts al misteri de la realitat, que no coneixem encara, es constata també que la Utopia és més un regal rebut que una conquesta o un fruit del propi treball. És una “perla trobada” més que “el fruit de les meves suors”. És principalment una obra de Déu, per més que no es realitzi sense l'obra de l'home. L'obra de l'home és el treball de qui deslliga cadenes per deixar que la vida pugui créixer per la seva pròpia virtualitat. I així el resultat resulta sorprenent i meravellós. Per això, caminar cap a la Utopia és deixar-se meravellar pel que la vida pot donar-nos, més enllà de les nostres expectatives. Romandre obert per ser regalat. El Cel, també en aquest sentit, s'ha d'esperar i no conquerir. Per això, entrar al Regne és causa d'alegria i gratitud. I d'amor.

3. Blat i jull

Així, doncs, el Cel *l'hem d'esperar*, és objecte de paciència. Perquè la nostra història és i serà sempre ambigua. La història no és tan bona com la pinten. La història és “blat i jull”. I no cal esperar un camp net de jull, perquè acabaríem quedant-nos sense blat. Entestar-se, caigui qui caigui, a arrencar tot el jull, pot fer que acabi caient tothom. Perquè, “aquell de vosaltres que no tingui pecat, que tiri la primera pedra”. El que camina cap a la Utopia ha de proveir-se, per això, de paciència, comprensió i capacitat de perdó tant o més que de desig d'amor i de bé. Ha de ser capaç d'estimar un món que és ambigu. Altrament, el jull de la nostra història

acabarà amargant el cor amb el ressentiment, o bé farà desistir de l'intent. Qualsevol persona que hagi militat llargament en alguna causa justa pot donar fe d'això.

El paradigma i la font d'aquesta paciència i aquest perdó és el Perdó i la Paciència de Déu. Perquè, abans que nosaltres comencem a “esperar el Cel”, és el Cel el que *ha d'esperar* per realitzar-se. Quan, davant la injustícia o el dolor incomprensible, ens girem cap al Cel, irats, plens d'impaciència, no ens adonem que és Déu qui té més motius per desesperar-se. És Déu qui ha esperat i continua esperant per realitzar “el que té reservat als qui l'estimen” (1Co 2). Però Déu té Paciència, i sap esperar en silenci. Ell sap que el Cel ha d'esperar.

La Utopia no es construeix liquidant tot rastre de mal de la nostra història, i tornant a construir de zero. La Utopia es construeix més aviat a través de la reconciliació. La Paciència de Déu és una abraçada que recull blat i jull. Això és el que ens mostra la vida de Jesús i, singularment, el seu final. Per això el Cel cristià és una resurrecció, és un *aixecar-se de la mort*. Déu no expulsa la mort, sinó que l'abraça i la supera; l'assumeix de tal manera que pot arribar a dir: “On és, ara, oh mort, el teu fibló?” (1Co 15,55). Penso, en aquest punt, en aquests versos del nostre credo:

«Va ser crucificat, mort i sepultat,
davallà als inferns,
ressuscità al tercer dia
d'entre els morts,
va pujar als cels i està assegut
a la dreta de Déu Pare».

Jesús no “va ser ascendit als Cels” sinó després d'esgotar el seu calze, el nostre calze. Jesús no va esquivar els inferns de la humanitat. Jesús es va trobar amb ells i els va superar, els va reconciliar: va fondre la seva duresa, va caldejar la seva fredor, va il·luminar la seva foscor. De no ser així, els inferns no haurien estat redimits. Per això, en el Ressuscitat romanen els senyals de la passió, les nafres de les mans i els peus i del costat. El Cel cristià és un Banquet de ressuscitats, és a dir, de crucificats i ressuscitats.

Al Regne romanen els senyals del dolor i la injustícia d'aquesta història. Però romanen transfigurats, cicatritzats. Al Regne de Déu “el llop conviurà amb l'anyell, la pantera jaurà amb el cabrit; menjaran junts el vedell i el lleó, i un nen petit els guiarà” (Is 11,6). Quan, al Banquet de Déu, Yasser Arafat i Ariel Sharon s'abracin, no s'haurà esborrat màgicament la mort i el patiment de la Palestina d'avui, sinó que aquest patiment s'haurà transformat en causa d'unió. Una transformació que és fruit de la reconciliació, que es dona a través del penediment, de les llàgrimes, del reconeixement de la injustícia, de la reparació del mal, de l'obertura a l'altre. Allò que ha ocorregut romandrà per sempre, però ja no serà causa de dolor i d'odi, sinó memòria d'un passat assumit, perdonat: història d'una fraternitat aconseguida per sobre de l'enemistat. La lluita per la Utopia i la justícia és, en la seva realitat més profunda, un treball de reconciliació. Convé no oblidar mai això.

Per tant, la història del nostre món és una història pasqual. Així com Jesús va ser crucificat i va ressuscitar, així el nostre món és crucificat cada dia, i va ressuscitant cada dia. La història de la humanitat no és lineal, com un progrés ascendent i continu. És més aviat una història de somriures i llàgrimes, d'èxits i fracassos, de mort i resurrecció.

I també per això hi ha Cel per a les víctimes i també per als botxins. El Cel per a les víctimes passa perquè es reivindicuin les injustícies que s'han comès contra elles, passa per la restitució de la seva dignitat menyspreada. El Cel per als botxins passa per la seva conversió: trencar la crosta de pedra per deixar bategar el cor de carn que s'asfixia sota, perquè Déu és “aquell qui converteix les roques en estanys, la dura pedra en dolls d'aigua viva” (Sl 114,8).

Així, doncs, mirant la nostra història plena de comptes pendants, no és estrany que la tradició cristiana hagi parlat de la necessitat d'un purgatori: la tasca de la reconciliació pendent. Víctimes i botxins s'asseuran a la mateixa taula, i això no és possible sense un dur procés que posi les coses al seu lloc, i pugui curar les ferides de la història. Un procés que ja ha de començar aquí i ara. Per tot això, la lluita per la justícia és alhora un compromís i una esperança. Necessita tant la nostra implicació com la nostra capacitat de creure en les possibilitats de la realitat. I hauria de ser una lluita banyada en el goig, l'agraïment i, en no menor mesura, en la paciència, en la comprensió i el bon humor.

IV. EN EL COR DEL CEL

*“I vaig veure la Ciutat Santa...
abillada com una núvia que s’engalana per al seu espòs” (Ap 21)*

“El veuran cara a cara i portaran el nom d’ell escrit al front.” (Ap 22)

El Regne de Déu que esperem, i que ja vivim aquí “en primícia”, i que viurem en plenitud un dia, és com un Banquet, ja ho hem dit. Un banquet no és una bacanal despersonalitzadora, ni tampoc un *bufet lliure* on menjar fins a la sacietat, ni tampoc un *self service* d’autopista per reposar les forces d’una forma ràpida i pràctica. Un banquet és, primer de tot, la iniciativa d’algú generós que invita els seus amics. En aquest banquet, el de menys és el que hi ha sobre la taula: el que importa són els qui estan asseguts a la taula, i el qui els uneix.

Els aficionats al cinema que han vist *El festín de Babette*¹ recordaran com aquell esplèndid sopar neix, gairebé *ex nihilo*, de la creativitat i l’afecte agraït de la cuinera francesa. En aquest sopar, les viandes exquisides que s’ofereixen són com un reflex de l’esperit de Babette: un esperit delicat, detallista, generós. En tot està present l’atenta mà de la cuinera. I és aquest esperit el que obre els comensals a la reconciliació i l’amistat. I aquesta amistat pren tal densitat que, per dir-ho així, fa desaparèixer la taula i el que hi ha damunt. El festí rau en la unió dels comensals. No és aquesta la tendència, la dinàmica profunda, realitzada en major o menor grau, de tota celebració, de tota festa?

Una cosa així haurà de ser el Regne dels Cels. Un Banquet en què en tot es fa patent la mà creadora i amant de Déu. El somni d’una gran taula on s’asseu tota la humanitat, tota la Creació, convocats per l’Amor que els va crear i els ha conduït fins allà. I en aquesta taula, el més essencial, és clar, és precisament allò que uneix tots els comensals. El que hi ha sobre la taula, i fins i tot les persones que hi estan assegudes, es converteixen en pur canal d’una comunicació, d’un total “t’estimo”. Per això, al Cel, totes les coses, totes les persones seran “pura transparència” de l’amor, com abandonades de si mateixes, com “sortides d’elles mateixes” i llançades a l’altre. No ens hem d’estranyar, doncs, que l’experiència de la unió conjugal sigui una de les imatges que utilitzem per parlar del Cel, perquè la unió de l’home i la dona és una de les analogies que més ens pot aproximar al que passarà entre nosaltres, i entre nosaltres i Déu. Per això l’Apocalipsi pinta la Humanitat transformada, ressuscitada, com una núvia que camina cap al seu espòs.

¹ «*El festín de Babette*» (*Babette’s gaestebud*). 1987. Pel·lícula danesa dirigida per Gabriel Axel, basada en un conte d’Isak Dinesen. La pel·lícula pot molt bé ser una paràbola sobre la gràcia: en un llogaret remot de la costa danesa, dues ancianes germanes acullen Babette, fugida del París revolucionari, per a ser la seva criada i cuinera. Ignoren que Babette ha sigut a París una reputada *xef*. Quan la cuinera guanya una gran suma de diners en una loteria, decideix organitzar un sopar d’agraïment pels veïns del poblet amb els millors plats que cuinava a París. El sopar, preparat amb la màxima cura, condueix als veïns a una profunda alegria que despertarà el goig de viure dels comensals, fent brollar l’escalf humà que restaurarà les relacions de fraternitat, deteriorades per la vida tancada i l’ambient purità que dominen la vida del poble.

Si caminem cap a l'Horitzó com hem dit abans, de tal manera que aquest Horitzó es converteixi en una sorpresa i un regal, aconseguir l'Horitzó no pot ser altra cosa que una abraçada d'amor amb Aquell que ens ha fet sorgir del no-res, i ens ha conduït fins aquí. Potser aquestes paraules resultin fosques o increïbles per a alguns. Però no és aquesta l'experiència de l'amor? El qui se sent estimat, se sent per això tan radicalment enriquit, tan regalat, tan agraït, que no pot desitjar cap altra cosa que trobar-se, abraçar-se, unir-se amb aquell de qui prové aquest bé. Rabindranath Tagore ho deia amb la claredat dels poetes:

«No vinc a Tu
només per un vas d'aigua,
sinó per la font mateixa.
No vinc
buscant guia només fins a la porta,
sinó fins a dins
de la casa del Senyor;
no busco solament
el present d'amor,
sinó l'Amor mateix».

En l'experiència de fe, Déu és Presència constant. Déu dona la vida amb tot el que aquesta ens ofereix, i la seva Presència ens acompanya i assisteix en qualsevol ocasió. Així, Jesús és metge, força del feble, alliberador del captiu, vindicador de l'oprimit, company de camí, mestre, Senyor, amic, nuvi, pa per al camí, vi del banquet, paraula, llum, vida... Déu és totes les coses i, finalment, ho és tot per al creient. Un tot que no anul·la res, sinó que inclou totes les coses. Com en el festí de Babette: res no hi sobra, cap detall, per petit que sigui, hi està de més. Quan es produeix l'alegria de la comunió, cada cosa està contribuint i participant en aquest miracle, sense que res ni ningú ocupi el centre, més que aquell amor que uneix els comensals. Així ha de ser el Cel: on l'abraçada amb Déu no exclou l'abraçada als altres ni el bes a cada cosa.

Perquè, si parlo d'un abraçar-se amb Déu, cal pensar que no és una abraçada en què un queda anul·lat, enganxat a Déu com una rèmor, sinó que és com un "submergir-se" en Déu, com un capbussar-se en un espai infinit, en el qual es pot caminar sense parar, descobrir sense parar, admirar sense parar. L'abraçada d'un amor que respecta la distància amb l'altre, que com més a prop està, més ampli, alt i profund sent l'interior de l'altre. Una distància i una unió al mateix temps, en la qual s'obre la crida a caminar per l'espai inabastable de la relació.

Per això en Déu trobarem totes les coses i totes les persones, i en cadascuna d'elles trobarem Déu. Com quan un visita una exposició de bona pintura, un acaba per sentir la presència del pintor que ocupa tot l'espai, alhora que descobreix un perfil del seu rostre en cada quadre. Per això l'amor a Déu no anul·larà cap amor, sinó que portarà a cada amor al seu cim.

I en aquesta abraçada i aquesta unió, com en tota unió amorosa, es pintaran en el nostre rostre els trets del Rostre de Déu. "Veuran el seu rostre i portaran el seu nom al front" diu l'Apocalipsi. En nosaltres es reflecteix ja ara, i es reflectirà llavors amb total nitidesa, Déu

mateix, com quan contemplem la llum daurada del capvespre reflectir-se en totes les coses. I així com en els gestos del fill es descobreixen fàcilment els gestos del pare, així també el nostre somriure serà com el somriure de Déu. D'aquesta manera es realitzarà, “en una bona mesura, atapeïda, sacsejada i curulla fins a vessar” (Lc 6,38), aquell primer somni de Déu: que fóssim “imatge i semblança” seva.

I no m'atreveixo a continuar parlant, que ja dec haver dit prou ximpleries. Només voldria recordar un cop més que tot això que dic aquí del “cor del Cel”, del que serà la seva plenitud més enllà de la nostra història, ja ara ho podem anar vivint, encara que sigui d'una manera fragmentària i limitada. Val la pena buscar, perquè qui busca, troba.